№ 232 ՇԱԲԱԹ ՀՈՅԵՄԲԵՐԻ 19 **1902** ՇԱԲԱԹ ՀՈՅԵՄԲԵՐԻ 19 № 232

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով. Բաժանորդագրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ. Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելէֆօն № 258.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիւրակի եւ տօն օրերից). Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով. Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողերին 10 կոպէկ. Տելէֆօն № 258.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեծ սկզբունքի նուիրագործումը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հայոց թատրոնը Բագւում. Պօլիտեխնիկում թէ համալսարան. Նամակ Կաղզւանից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Սիսի կաթողիկոսական ընտրութիւնը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ Իտալիայում.

ՄԵԾ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

—

Ամենայն ռուսաց Կայսր Նիկոլա II-ի նախաձեռնութեամբ 1899-ին Հաագայում գումարված եւրոպական մեծ արէօպագը, թէեւ չը լուծեց զինաթափութեան հարցը, բայց հիմն դրեց մի մեծ վեհ սկզբունքի, որ վաղուց նկատվում էր մարդկութեան իդէալներից մինը և որի իրականացումը, հէնց այդ իդէալականութեան պատճառով, համարվում էր ցնորք, ուտօպիա: Հաագայի կօնֆերենցիան ոչ միայն սկզբունքով ընդունեց, որ միջազգային վէճերը, փոխանակ զէնքով, արիւնհեղութեամբ լուծելու, փոխանակ իրաւունքը պատերազմով հաստատելու, կարելի է լուծել խաղաղասիրական ճանապարհով, միջազգային միջնորդ—իրաւարար դատարանով, այլ և ընտրեց 1899 թ. յուլիսի 29-ին բոլոր մանակցող պետութիւններից ստորագրված դաշնագրով այդ միջնորդ—իրաւարար միջազգային մեծ դատարանը, որի աթոռն և որոշվեց Հաագան:

Սակայն հէնց սկզբից երևաց, որ եւրոպական դիպլօմատները անվստահութեամբ և անբարեացակամութեամբ են վերաբերվում նոր, համակրելի հաստատութեան, որի գոյութիւնը խիստ կերպով հակառում է մինչեւ այժմ գոյութիւն ունեցող միջազգային քաղաքականութեան բոլոր աւանդութիւններին: Դիպլօմատները, ընկճված գաղափարի մեծութիւնից, թէև տուեցին հաւանութիւն տուին միջազգային մեծ իրաւարարական ատեանի հաստատութեան, բայց նկատելով նրան անգործադրելի և արդիւնք միայն վեհ մարդասիրութեան, համարում էին այդ ատեանը դեռ չը ծնված-մեռած և կարծում էին, որ Հաագայի միջազգային դատարանը երբէք չի ստանայ գործնական նշանակութիւն և կը մեռնէ բնական մահով, որովհետև պետութիւնները երբէք չեն համաձայնվի նրա իրաւարարութեան ենթարկել միջազգային վէճերը: Թէև բաւական մեծ թւով հին միջազգային հարցեր կան, որոնք դեռ վճռված չեն, պատճառ են լինում շարունակ խաղաղութեան խանգարման և շատ հեշտութեամբ կարելի էր ենթարկել նրանց բարձր միջազգային ատեանի դատաստանին և այդպիսով հեռացնել ապագայ պատերազմների առիթները, բայց եւրոպական կաբինէտները բնաւ չը կամեցան դիմել այդ ատեանին և գործնականապէս իրագործել այն, ինչ որ նրանք տեսականապէս և սկզբունքով ընդունել և ստորագրել էին:

Եւ համակրելի հաստատութիւնը կարծես դատապարտված էր եւրոպական դիւանագիտութեան կողմից ամուլութեան, որովհետև միջազգային անկախ մնացած հարցերից ոչ մէկը, ինչպէս բօէրների, մակեդօնական, ալբանական, Հայոց հարցերը, չենթարկվեցին նրա դատաստանին: Բայց վեհ գաղափարները երբէք չեն մեռնում: Եւ միջազգային բարձր դատարանի վեհ գաղափարն էլ չը մեռաւ, չը մնաց դատապարտված ամուլութեան և տեսական հողից դրվեց գործնական հողի վրա, հակառակ եւրոպական դիւանագիտութեան ցոյց տուած դիմադրութեան:

Վեհ գաղափարի գործնական իրագործման մեծ պատիւը պատկանում է Միացեալ-Նահանգների Նախագահ Ռուզվելտին, որը, կամենալով նուիրագործել գործնականապէս Ռուսաց Կայսրի ծրագիրը, մտաւ բանակցութիւնների մէջ Մէքսիկայի հետ և նրա համաձայնութեամբ որոշեց Հաագայի միջազգային բարձր դատարանի վճռին ենթարկել մի հին վէճ, որ կար Միացեալ-Նահանգների և Մէքսիկայի մէջ: Այդ վէճը կայանում է նրանում, որ Մէքսիկայի կառավարութիւնը գրաւել էր մի ժամանակ իր տիրապետութեան ներքոյ գտնվող Կալիֆօրնիայի հոգեւորականութեան կալուածները, և պարտաւորվել էր ամեն տարի վճարել հոգեւորականութեան որոշ հասոյթ, գրաւած կալուածների փոխարէն. բայց երբ Կալիֆօրնիան միացել էր Միացեալ-Նահանգների հետ, մերժել էր վճարելու տարեկան վճարները, ասելով որ Միացեալ-Նահանգները պէտք է վճարեն, թէև զլացել էր վերադարձնելու գրաւած կալուածները: Վէճը երկու պետութիւնների մէջ հետզհետէ սուր կերպարանք էր ստանում և ահա երկու կառավարութիւններն էլ որոշեցին դիմել միջազգային դատարանին:

Եւ Հաագայի միջազգային դատարանը առաջին անգամ, պաշտօնապէս կատարելով իր դերը, արձակեց այս օրերս վճիռ, որով հաստատեց, որ Մէքսիկան է պարտաւոր վճարել Կալիֆօրնիայի հոգեւորականութեան տարեկան հասոյթները և ոչ Միացեալ-Նահանգները: Այդ վճռի հիման վրա Մէքսիկան պարտաւորվեց վճարել մի միլիօն դօլլարից աւելի, նախորդ տարիների հասոյթը:

Եւ ահա այն, ինչ որ դեռ մի քանի տարի առաջ համարվում էր ցնորք, ուտօպիա, այսօր իրագործվեց: Եւ 1902 թւին գործնական կեանք ստացաւ այն վեհ գաղափարը, որ քարոզում է մարդկանց և կառավարութիւններին, թէ միջազգային վէճերը կարելի է և պէտք է լուծել ոչ թէ պատերազմով, զէնքով, այլ միջնորդ դատարանով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

—

Նոյեմբերի 14-ին Բագւի խումբը տուեց իր չորրորդ ներկայացումը: Այժմ կարելի է հաստատել այն տպաւորութիւնները, որ թողնում է այդ խումբը: Նրա կազմակերպութիւնը յայտնի է. ամենքը երիտասարդ ույժեր են:

Մինչեւ այժմ տուած չորս ներկայացումներն են. «Անօժիտ» Օստրովսկու, «Հօր» Բրանդէսի, «Ընտանեկան գաղտնիք» Զէխօվի, «Թիթեռնիկների կռիւը» Զուդերմանի, «Զուարճալիք» Շրնիցլէրի եւ «Բնաւորութեամբ կօմիկ»: Ընդհանուր առմամբ ներկայացումների տպաւորութիւնը թոյլ եւ անհաստատ է եւ դրա գլխաւոր պատճառը իրանք դերասանները չեն:

Քննել մանրամասն բոլոր պատճառները մեզ շատ հեռուն կը տանէ եւ գուցէ սխալված կը լինենք նորերս կրկնածը մէկ էլ կրկնել. բայց պատճառներից մէկի վրա մենք քիչ կանգ կառնենք:

Ամեն մի գործում, լինի այդ զուտ գեղարուեստական, լինի այդ մի որ եւ է ձեռնարկութիւն, որտեղ հաւաքական ույժերով է գործ կատարվում եւ ույժերը դեռ նոր, դեռ անփորձ են, անպայման հարկաւոր է մի փորձված ձեռք, մի հմուտ ղեկավար, որ միացնէ, տանէ, գոյնտայ գործին եւ իր հմտութեամբ բոլոր անհարթութիւնների առաջն առնէ. այս հմուտ ձեռքի գոյութիւնը աւելի եւս աչքի է ընկնում թատրօնական գործում. մենք պարզ տեսնում ենք այն օղակը, որ բոլոր դերակատարներին մի տեղ կապելով՝ մեր առաջ ամբողջութիւն է ներկայացնում... Սրանով չեմ ուզում ասել, թէ պ. Արմէնեան հմտութիւն չունի.—ոչ, նրա պատրաստված «Թիթեռնիկների կռւի» մէջ Բօզինեան կարելոյն չափ կատարելագործված էր, նրա «Հիւրը» շատ գեղեցիկ էր ուսումնասիրված, բայց միթէ դրանով կարելի է չափել եւ գնահատել ռէժիսօրի արածները... Ես կարծում եմ, որքան թոյլ են մի խմբի ույժերը, այնքան պէտք է մեծ լինեն ռէժիսօրի ույժերը, այնքան պէտք է մեծ լինի նրա արտիստական հմտութիւնը: Փորձված, տասնեակ տարի բեմ տեսած դերասանին կարելի է խօսքով հասկացնել նրա կատարելիք դերը, կարելի է այս կամ այն դերը նրան յիշեցնել, նա կըմբռնէ, կը հասկանայ... բայց նոյն երիտասարդ ույժերը, քիչ բացառութեամբ, ոչ թէ շկօլա են անցել, ոչ թէ մեծ կրթութիւն են ստացել, ոչ թէ մեծ դերասաններ են տեսել, նրանցից մի քանիսը, եթէ ոչ շատերը, չը գիտեն նոյն իսկ, թէ Կովկասի սարերից դէնը ինչ է կատարվում... Եւ եթէ նրանք, չը նայած դրան, շնորք, ունեն, այդ միայն բնածին շնորք է, այդ մեր հարուստ բնութեան տուրք է, եւ եթէ այդ շնորքը կարելոյն չափ կատարելագործվում է, շնորհիւ իրանց տոկուն եւ եռանդուն աշխատանքին:

Մեր ներկայ խմբի մէջ շնորքով մարդիկ, բնածին տաղանդներ կան. նրանք իրանց գոյութիւնը մեզ ցոյց են տալիս, մենք նշմարում ենք նրանց եւ չենք էլ կարող չը նշմարել, քանի որ նրանք ույժ են. բայց թէ ռէժիսօր պ. Արմէնեանի եռանդոտ, բայց նոյնպէս մատաղ ույժը որքան է ընդունակ այդ նորածին շնորքներին ճանապարհ ցոյց տալ, ուղիղ զարգացման շաւղի վրա դնել, դրա մէջ է մեր կասկածը:

Մինչեւ օրս դեռ եւս մենք պ. Արմէնեանին ոչ մի դերում չը տեսանք. մենք մեր ասածը հետեւցնում ենք միայն նրա ռէժիսօրական հասկացողութիւնից եւ ճաշակից: Եւ եթէ իրաւունք ենք համարում կասկածելու, այդ՝ հիմնվելով այս չորս ներկայացման վրա: Օրինակ. Զարիֆեան դերասանը անպայման շնորքով եւ նոյն իսկ տաղանդաւոր երիտասարդ է: Նկատելով այդ շնորհքը, երբէք ռէժիսօրը չը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԻԱՅՈՒՄ

(Ուղեւորի թռուցիկ տպաւորութիւններ)

XXXIV

Մի խումբ ճանապարհորդների ընկերակցութեամբ այսօր Վեզուվի կատարը բարձրանալու եմ գնում հրաբուղխը դիտելու համար: Վաղ առաւօտ է: Երէկ երեկոյ մի անաչող փորձ արինք չնորհիւ մեր առաջնորդների. երկինքում խիտ ամպեր կային, Վեզուվը համարեա ծածկված էր, բայց առաջնորդները մեզ հաւատացրին, թէ այդ ամպերն անձրեւաբեր չեն եւ թէ շուտով եղանակը կը պարզվի, իրանք ծանօթ են երկրի կլիմային: Հաւատ ընծայեցինք եւ ճանապարհի կէսից սխալված եղանք վերադառնալ լաւ թրջված: Ո՜ւհ այս առաջնորդները...

Այս առաւօտ Վեզուվի կապոյտ մասսան ծրագրվում է պարզ հորիզօնի վրա. ամպերի մի հատիկ կարաւան պտոյտներ է գործում նրա կատարի շուրջը, որտեղից քուլայ-քուլայ բարձրացող ծուխն այսօր աւելի թանձր է եւ աւելի առատ: Մեզ հաւատացնում են, որ կրատերն այսօր շատ աւելի հետաքրքիր պիտի լինի, որովհետեւ գործում է անսովոր եղանակով: Մենք շտապում ենք:

Ճանապարհի մի մասն անցնում ենք կառքով: Տօրր-Անունցիատա փոքրիկ քաղաքում, որ յայտնի է մակարօնի գործարաններով, մանուկների ահագին խմբեր վազում են մեր յետեւից «սօլդօ, սինիօրէ» ճչալով. այս իտալական քաղաքներում մանուկների խմբերն իրօք ձանձրալի են դառնում իրանց անվերջ «սօլդօ-ներով»: Շուտով հասնում ենք մի փոքրիկ գիւղ, Վեզուվի ստորոտների վրա, Բօսկօտրեկազա, ուր մեր կառքերը փոխանակում ենք ձիերի: Հետաքրքիր գիւղ է այս Բօսկօտրեկազան. կարծես բնակիչներն այստեղ ուրիշ պարապմունք չունեն, բայց եթէ ապասել Վեզուվ բարձրացող ճանապարհորդներին, նրանց որ եւ է ծառայութիւն առաջարկել մի կերպ շահվելու համար: Մօտ 7—8 առողջակազմ երիտասարդներ առանց հրաւէր ստանալու շտապում են թամբել մեր ձիերը, երեխաները ծաղիկներ են ճարում եւ վազէվազ բերում մեզ առաջարկում եւ ձեռք մեկնում. ճարվեց նաեւ մի չարաճճին, որ դուրս բերեց մի խոզանակ եւ բոլոր եռանդով սկսեց մեր կօշիկների եւ շորերի փոշին սրբել, գտնելով որ մենք խիստ փոշոտ ենք, կարծէք թէ անյարմար լինէր Վեզուվի կատարը բարձրանալ փոշոտ կօշիկներով եւ շորերով: Դրամ շորթելու բոլոր միջոցները, որոնց դիմում են այս խեղճերը, նկարագրել անհնարին է. եթէ շատ տխրալի չը լինէր ամեն մի երեւոյթ, որ ստորացնում է մարդկային էակին իր նմանի առաջ, այս մանուկների եւ այս դատարկապորտ մեծերի արածները կարող էին խիստ ծիծաղելի լինել: Բայց անկարելի է առանց ցաւի նայել շուրջդ պտոյտ պտոյտ առնող այս սիրուն, խելօք աչքերով, սեւ մազերով, բայց եռանդուն դէմքով երեխաներին, որոնք մուրացկանութեան, ուզելկանութեան ամենաստորացուցիչ ձեւերը գիտեն արդէն: Զայրոյթ են յարուցանում մեծերը, այս անհաս երիտասարդները, որոնցից 5—6 հոգի մի ձի է թամբում, եւ տասը միասին չը կատարած, չը խնդրած աշխատանքի համար «պուրբուար» են ուզում (նավօդկի): Ազատվել անհնարին է, սխալված ես տալ մի քանի սուեր: Ես երբէք չեմ կարող մոռանալ այդ երիտասարդներից մանաւանդ մէկին, որ ձի նստելու րօպէին հասաւ, մեզ մօտեցաւ եւ պահանջում էր ոչ աւել, ոչ պակաս, ուղիղ մի ֆրանկ. ծիծաղս եկաւ եւ հետաքրքրվեցի իմանալ, թէ նա ինչ ծառայութեան համար է պահանջում: Պատասխանի փոխարէն նա նայեց ձիուն, թամբին, սանձին, ասպանդակներին եւ չը կարողացաւ պատշաճաւոր պատասխան գտնել. շրջապատողները հռհռացին նրա շփոթութեան վրա, իսկ մենք քշեցինք ձիերը եւ սրարշաւ հեռացանք վերջապէս ազատվելու համար:

Բօսկօտրեկազայից բարձրանում ենք ձիերով, իսկ առաջնորդները, որոնք պիտի ընկերանան մեզ մինչեւ կատարը, հետեւում են ոտքով: Ճանապարհը սիրուն է. երկու կողմում այգիներ ու կիտրոնի եւ նարինջի ծառերը կռացել են իրանց դեղին պտուղների ծանրութեան տակ եւ շոգ երկրում մի առանձին հաճոյք են պատճառում իրանց զովացուցիչ տեսքով: Այդ խիտ առ խիտ իրար կողքի շարված ծառերի պատկերն այնքան գրաւիչ է, որ բոլոր ժամանակ լուռ ու սատն անգլիացին մի անգամ մեկնում է իր երկայն մատը, ցոյց է տալիս կիտրոնի ծառերը եւ անյոյզ դէմքի վրա բաւականութիւն եւ թեթեւ զարմանք արտայայտող գծեր է շինում:

Ափսոս սակայն, որ այս հետաքրքիր երկրում ոչ մի էսթետիկական վայելք չէ կարելի ունենալ առանց բազմաթիւ անախորժութիւնների: Այգիների, փողոցների երկարութեամբ նստոտած են բազմաթիւ հաշմանդամներ, կաղեր, զօսացածներ, խեղաթիւրված, ծռմռված մարմինների մի ամբողջ շարք: Հեռուից ստարականին նշմարելով՝ նրանք շարժվում, իրար են անցնում, չխկչխկացնում են իրանց երկայն ձեռնափայտերը, ճչում են, աղերսում են եւ օդի մէջ են բարձրացնում մի գալարված ու կապտած ձեռք, մի կորած, բութ ոտք, կամ քայքայված մարմնի այլ նողկալի այլանդակութիւն: Եւ անախորժ, եւ ցաւալի է այդ բոլորը:

Այժմ քայլում ենք Վեզուվի փէշերի վրա՝ լաւայով պատած զառիվայր ճանապարհով. սա վուլկանի թագաւորութիւնն է: Հազուագիւտ բոյսերը լաւային կարմիր զանգուածի մէջ կռզած են, մուրացկանի խեղճութիւնն ունեն եւ կարծես թողութիւն են հայցում խստասիրտ բնութիւնից, որ համարձակվել են աճել

պիտի ծանրաբեռնէ նրան այնպիսի ծանր եւ պատասխանատու դերերով, որոնք կը ջլատեն նրա ոյժերը եւ կարող են յետ, շատ յետ գցել նրան։ Բոլորին եւ մանաւանդ այդպիսի յուսատու ոյժերին պիտի մեծ խնամքով վերաբերվել եւ չը ստիպել նրանց, օրինակ «Անօժիտ» պիեսայում, իր ոյժերից վեր ցատկել։ Եթէ արդարանաք նրանով, որ խմբի մէջ բացի Զարիֆեանից ոչ ոք չէր կարող կատարել ռուս բուռլակ Պարատովի դերը, այն ժամանակ ձեզ խորհուրդ կը տանք դէն գցել այդ պիեսան ձեր ըեպէրտուարից, բայց խնայել այդ մատաղ ոյժերը, մանաւանդ որ «Անօժիտը» մի շատ էլ համեղ պատառ չէ մեր ըեպէրտուարի մէջ, առանց նրան էլ կարելի է եօլա գնալ։ Որքան աջող եւ մտածած էր Զարիֆեանի խաղը «Հիւր» պիեսայում, չը նայած որ նոյնպէս շատ ծանր եւ պատասխանատու էր նրա դերը, բայց աւելի մօտ էր նրա թէ հասկացողութեան, թէ շրջանին եւ թէ զգացմունքներին...

Այդպէս է վերաբերվում, մեր կարծիքով, պ. ըէժիսօրը եւ միւս աչքի ընկնող դերասան Ալիխանեանի վերաբերմամբ։ Ալիխանեանի մինչեւ օրս կատարած հինգ դերը հինգ ամպլուայի դերեր էին. այսպիսի հանգամանքում դժուար է գնահատել դերասանին։ Նոյն վարմունքն է ըէժիսօրի կողմից եւ դէպի երիտասարդ օր. Բնարիկը։ «Հիւր» պիեսայում օր. Ադամեանի յանկարծակի հիւանդութեան պատճառով, նրա տեղ դուրս է թողնում մի երիտասարդ, շատ երիտասարդ օրիորդի, որ ընդամենը մի քանի անգամ է բեմ դուրս եկել դրամատիկ եւ պատասխանատու դերում, թէեւ, պէտք է ասել, օր. Բնարիկը, դարձեալ շնորհիւ իր բնածին ոյժերին, մեզ բոլորովին գոհացրեց եւ այդ պատահական դէպքով ցոյց տուեց մեզ իր ոյժերի գոյութիւնը... Օր. Ադամեանին տեսանք երկու պատասխանատու դերերում։ Օրիորդը աջողութիւն ունեցաւ, բայց նրան շատ է դաւաճանում նրա անաջող ձայնը եւ փոքրիկ ու նիհար արտաքինը։

Օր. Դուրեան առ այժմ մի դեր է խաղացել «Թիթեռնիկների կուլի» մէջ. Ռօզինայի դերը։ Օրիորդի նուրբ խաղը եւ գեղեցիկ ձեւերը մենք ամբողջապէս վերագրում ենք ըէժիսօրի աշխատանքին։ Այդ նուրբ խաղը աւելի տպաւորութիւն կը գործէր, եթէ այնքան սառը չը լինէր, այդ ձեւերի եւ գեղեցիկ խաղի հետ տաքութիւն էր հարկաւոր... բայց եւ այնպէս, օրիորդը մեզ շատ հարկաւոր դերասանուհի է։

Օր. Նուարդը շատ շնորհալի դերասանուհի պիտի լինի. այդ երեւում է նոյն իսկ մի քանի գեղեցիկ ձեւերից, թէեւ մինչեւ այժմ դեռ մի պատասխանատու դեր չէ կատարել։ Տ. Փառանձեմը մեր բեմին հարկաւոր դերասանուհի է։ Տ. Աւետեանի մասին մենք առ այժմ լռում ենք, մի գուցէ սխալվենք։

Տղամարդկանց ոյժերի մէջ, բացի Զարիֆեանից եւ Ալիխանեանից, շատ շնորքին դերասան է պ. Ստեփանեանը, բայց նա էլ իր ոյժերից (ամպլուայից) դուրս դերեր է խաղում. դժուարանում ենք նրա առաջադիմութեան մասին խօսք ասել։ Գ. Մէլիք-Յովսէփեանն էլ ծանրաբեռնվում է անհամապատասխան դերերով. «Թիթեռնիկների կուլի» մէջ նրա Կէսլերը շատ անաջող էր։ Վրոյր-աղբարս առաջադիմական գաղափարի ոխերիմ թշնամին է։ Համեմատաբար հին ոյժերից պ. Աւետեանը աւելի եռանդուն է երեւում. կարծէք նա մեզ մոռացնել է տալիս իր մի ժամանակվայ միակողմանի խաղը...

Ահա մի քանի խօսքով մեր ներկայ խմբի դերասանների գոյնը։ Նորից կրկնում եմ, անկասկած շնորքին ոյժեր են, բայց պիտի նրանց ոյժերի համեմատ պիեսաների ընտրողութիւն անել եւ շատ զգուշութեամբ վերաբերվել. մի թեթեւ սխալ բաւական է, որ փչացնէ նրանց ամբողջ ապագան։

Մի քանի ընդհանուր նկատողութիւններ եւս բոլորի համար։ Սուր կերպով աչքի է ընկնում մի անփորձութիւն մեր դերասանների կողմից, որի վրա պէտի ուշադրութիւն դարձնել։ Բեմի վրա խաղ հարկաւոր է ոչ միայն այն ժամանակ, երբ ինքդ ես խօսում, այլ եւ այն ժամանակ, երբ դիմացինդ է խօսում եւ որին դու պիտի պատասխանես։ Շատ տարօրինակ է երեւում, երբ դիմացինդ տաքացած խօսում է, իսկ դու լուռ եւ անտարբեր լսում ես նրան, հէնց նա վերջացրեց ասելիքը թէ չէ, հանգիստ եւ անզգայ դիմացինը իսկոյն տաքանում եւ բղավում է. «Օ՜ն, ուրեմն այդպէս...»։ այդ օ-երի համար վաղօրօք պիտի պատրաստվել, որ կեղծիք չը լինի։ Իմ տեսած յայտնի դերասաններից գերմանացի դերասան Պոսսարտը աւելի էր գրաւում իր խաղով ժողովրդի ուշադրութիւն, երբ նա լուռ էր... Նոյնպէս աչքի է ընկնում այդպիսի խաղով եւ մեր Հրաչեան։

Խորհուրդ կը տամ մեր դերասաններին ուշք դարձնել խեղճ հայոց լեզուի վրա, հերիք է, արդէն մեր լեզուն բեմի վրա կմախք է դարձել, խղճացէք այդ կմախքին... Մի աչքի ընկնող երեւոյթ էլ։ Դերակատարների մեծ մասը խօսում է փակ բերանով, ատամների միջից, որ եւ արգելում է խօսքերը պարզ լսելու։ Այդ ինչ նոր մեթոդ է։ Գ. ըէժիսօրին մի ուրիշ խորհուրդ։ Մի աշխատէք Պարիզը միանգամից Բագու տեղափոխել, այդ մենք չենք կարող մարսել։ Աւելի լաւ չի՞ լինի կամաց-կամաց մեզ սովորեցնել, որ զգալի չը լինեն այդ սուր բարեփոխութիւնները։ Խօսքս միզանսցէնաների մասին է։ Մեր աչքին շատ խորթ է թւում, երբ ահագին սցէնա դերակատարը մէջքը դէպի հասարակութիւնը նստած է խօսում կամ թէ աւանսցէնայում նոյն դիրքով երկար պառկած է խօսում. դրան մենք սովոր չենք, թէեւ գուցէ շատ բնական է, բայց տեսնում էք, որ մեր ժողովրդի ծիծաղն է շարժում։ Նոյնպէս շատ խորթ բան է մեզ համար, երբ մէկը երեսը մեզ դարձրած՝ բերանը բաց ու խուփ է անում, իսկ նրա տեղ մի ուրիշը բեմի ետեւից երգում է։ Սրանք գուցէ փոքրիկ, բայց աննպաստ տպաւորութիւն թողնող պակասութիւններ են։

Ս. Զ.

ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԿՈՒՄ ԹԷ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Վերջին տարիներս, ռուսաց ֆինանսների մինիստր Վիտտէի ջանքերով եւ նախաձեռնութեամբ, Ռուսաստանում բացվեցին հետզհետէ մի քանի մասնագիտական, գլխաւորապէս տեխնիկական բարձր դպրոցներ եւ մանաւանդ պոլիտեխնիկական ինստիտուտներ, ինչպէս, օրինակ, Տոմսկ, Կիէվ եւ Վարշավա քաղաքներում։ Եւ իբրեւ պսակ այդ բարձր դպրոցների, այս տարի բացվեց նաեւ Պետերբուրգում մի նոր պոլիտեխնիկում, որը թէ արտաքին եւ թէ ներքին կողմից դրված է ամենանպաստաւոր պայմանների մէջ։ Դիտաւորութիւն կայ բանալ եւ ուրիշ մասնագիտական բարձրագոյն ուսումնարաններ կայսրութեան զանազան տեղերում, հիմնել Պետերբուրգում նոյն իսկ լեռնային բարձրագոյն ակադեմիա։ Միւս կողմից զանազան քաղաքներ եւս շարունակ միջնորդութիւններ են յարուցանում մասնագիտական զանազան բարձրագոյն ուսումնարաններ բանալու համար։ Քանի տարիներից ի վեր Թիֆլիսն եւս աշխատում էր բանալ պոլիտեխնիկում, թէեւ նրա միջնորդութիւնը չը յարգվեց։

Այդ բոլոր ջանքերը, միջնորդութիւնները ցոյց են տալիս, որ այժմ բարձրագոյն դպրոցների վերաբերմամբ նախամեծարութիւնը տրվում է մասնագիտական դպրոցներին եւ նրանց համար մեծ պահանջ կայ։ Այդ հանգամանքը առաջ է բերել ռուսաց լուրջ մամուլի մէջ մի շատ կարեւոր հարց, որ այժմ քննադատութեան եւ բանակռուի նիւթ է դարձել, այն է «պոլիտեխնիկում պէտք է, թէ համալսարան»։

Կարիք կա՞ր այդպիսի հարց դնելու։ Այո, պատասխանում է «Вѣстникъ Европы» ամսագիրը եւ ահա ինչու։ Հարցը դրել է պրոֆէսօր Ռօմանօվիչը «Русск. Вѣдомости» լրագրի էջերում։ Նա ասում է, որ արեւմտեան Եւրոպայում եթէ ուշադրութիւն են դարձնում պոլիտեխնիկական դպրոցների վրա, միաժամանակ անտես չեն անում եւ համալսարանները։ Արեւմտեան-եւրոպական պետութիւնները շատ հեռու են այն մաքից, թէ ներկայումս տիրապետող պէտք է հանդիսանան պոլիտեխնիկումները, որոնք նսեմացնում են համալսարանների լուսաւորիչ դերը։ Նրանք հասկանում են, որ մեր դարում, երբ գերակշիռ են հանդիսանում շահաւէտական եւ նիւթապաշտական գաղափարները, համալսարանը աւելի եւս հարկաւոր է դառնում, քան առաջ, որովհետեւ նրա մէջն է —բողոք այդ տիրապետութեան դէմ։ Համալսարանը, դա ժամանակակից գիտութեան սինթէզն (համադրութիւնը) է, դա յաւիտենական տիեզերական գաղափարների ապաստանն է, դա այն ամրոցն է, որի պաշտպանութեան ներքոյ հովանի են գտնում նախկին իդէալական հայեացքների ամբողջ մնացած բեկորները։ Պոլիտեխնիկումը—դա արհեստ է. դա ընթացիկ օրվայ անհրաժեշտ հացն է։ Ճիշդ է, այդ հացը կարեւոր է, բայց միթէ «հացիւ միայն կեցցէ մարդ»։

Հիմն ընդունելով այդ հանգամանքը, պրոֆէսօր Ռօմանօվիչը համեմատում է այն շքեղութիւնը, որով յարդարվում են այժմ պոլիտեխնիկական ինստիտուտները համալսարանների մեծ մասի աղքատութեան հետ։ Դուրս է գալիս, որ համալսարանների շինութիւնները հնացած եւ շատ աննախանձելի ու խղճուկ վիճակի մէջ են։ Ամենալաւ շինութիւնը համարվում է Կիէվի համալսարանը, բայց նա եւս չէ համապատասխանում ժամանակի պահանջներին, օրինակ, նա չունի գրատան համար տեղ, եւ այդ համալսարանի մատենադարանը, որ Ռուսաստանի ամենալաւ համալսարանական մատենադարաններից մէկն է համարվում, ենթակայ է շարունակ հրդեհի վտանգին։ Գրատուն չեն կարողանում կառուցանել, որովհետեւ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը աւելորդ միջոցներ չունի։ Եւ սակայն այն ծախքերը, որ անվում են պոլիտեխնիկումների պարկէտների եւ առաստաղների պաճուճանքի եւ քանդակների համար, բաւական են մի գեղեցիկ գրատուն շինելու։

«Մենք լաւ հասկանում ենք—այսպէս է վերջացնում պրոֆէսօրը իր յօդուածը—որ Ռուսաստանը պէտք ունի տեխնիկական կրթութեան, բայց մենք չենք կարող չը ցաւել, որ մոռացվում են մեր համալսարանների շահերը, որոնց երկրորդական տեղ են տալիս։ Այդ համալսարանների փառաւոր անցեալը, նրանց մատուցած ծառայութիւնները հայրենիքին պարտք են դնում մեզ վրա յարգել նրանց»։

Այդ տեսակէտով մենք եւս գտնում ենք, որ եթէ անհրաժեշտ է Կովկասին ունենալ բարձրագոյն դպրոց, պէտք է առաջնութիւնը տալ համալսարանին եւ ոչ մասնագիտական դպրոցներին, որովհետեւ գերակշռութիւն պէտք է տալ երկրի գաղափարական եւ ոչ նիւթական շահերին։ Պէտք է յիշել, որ մարդ միայն հացով չէ կենդանի, այլ եւ «բանիւ»։

Հ. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՂԶՈՒԱՆԻՑ

Սեպտեմբերի 20-ին

1901 թուից մեր Կաղզուանն էլ պաշտօնապէս քաղաք համարվեց, ուստի կառավարութիւնը սկսեց հոգ տանել նրա բարեկարգութեան մասին, եւ այդ հոգացողութեան շնորհիւ շատ խարխուլ շինութիւններ քանդվեցին, աչքի ընկնող փողոցներից մի քանիսը խճվեցին ու նրանց եզերքները մայթեր շինվեցին։ Իսկ մաքրութիւն պահպանելու համար էլ 8 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով կազմվեց հասարակութեան ընտրած անդամներից, որոնք պէտք է նահանգապետի որոշած 800 րուբլի գումարը հաւաքեն հասարակութիւնից ու գործադրեն յիշեալ նպատակին։

Մօտաւորապէս երեք ամիս առաջ քաղաքը մաքուր պահելու գործը աճուրդով տուեց մասնաժողովը, իսկ ինքը ամբողջ 14 օր զբաղվեց վերոյիշեալ գումարը հասարակութեան վրա բաժանելու հարցով, որ եւ շատ բարեխղճօրէն կատարեց, հակառակ անցեալ տարիների, երբ թէեւ 400 րուբլուց աւելի չէր լինում կազմած նախահաշիւը, դարձեալ մեծ մասամբ աղքատներն էին տուժում, այն էլ այնպիսի աղքատներ, որոնք քաղաքի մէջ շինութիւն անգամ չունէին, այլ բնակվում էին հեռու այգիներում։ Իսկ հարուստներից շատերը ոչ միայն քիչ՝ այլ եւ մի քանիսը բոլորովին չէին վճարում, եւ այդպէս լինում էր գլխաւորապէս

այստեղ։ Մեր ձիերը քայլում են մի նեղ փոշոտ արահետով, որի երկու կողմում, ինչպէս ցանկապատ, շարված են լաւայի անձեւ, այլանդակ կտորներ։ Զանազան ժամանակներում տեղի ունեցած հրաբխային ժայթքումը ցած է մղել լաւայի ահագին հոսանքներ, որոնք իրանց աւերիչ ընթացքում կեանքերը լիզելով իջել են դէպի հարթավայրը եւ այս ու այնտեղ սառել են, մնացել։ Վեզուվի ստորոտն այսպիսով դարերի ընթացքում վերածվել է մի սեւ հրաբխային ծովի, ուր ալիքները իրանց բոցոտ թափի մէջ զանազան ձեւերով սառել են եւ քար կտրել ընդ միշտ։

Ստորոտները կամաց կամաց աւելի զառիվայր են դառնում եւ մեր ձիերն աւելի եւ աւելի դժուարութեամբ են բարձրանում։ Յանկարծ նկատում ենք, որ բացի մեր վարձած առաջնորդներից ուրիշ մի քանի հոգի՝ կասկածելի արտաքինով մարդիկ, մեզ ընկերացել են, քայլում են մեր յետեւից, կախվում են այս կամ այն ձիու պոչից զառիվայրի վերելքը հեշտացնելու համար եւ խեղճ կենդանիները քայլել չեն կարողանում։ Պահանջում ենք, որ ազատ թողնեն ձիու պոչերն ու վերադառնան, որովհետեւ մենք մեր առաջնորդներից դուրս ուրիշ մարդու կարիք չունենք։ Նրանք պատասխանում են, որ իրանց սեփական գործով են գնում եւ ոչ մեզ համար, թէ «աթոռակիրներ են», (les porteur des chaises), այսինքն աթոռներով Վեզուվի կատարը ճանապարհորդ բարձրացնողներ, իսկ եթէ ձիերի պոչից բռնում են, այդ միայն մեր սեփական բարիքի համար է, որովհետեւ, հաւատացնում են նրանք, իտալական ձիերն առանց այդ գործողութեան արագ չեն գնայ։ Շատ միամիտ պիտի լինի ճանապարհորդը հաւատալու համար, թէ զառիվայրը բարձրանալիս անհրաժեշտ է ձիու պոչից կախվել, ուստի առաջարկում ենք ազատել մեզ իրանց այդ բարեմիտ օգնութիւնից եւ անօգուտ տեղը չը զայրացնել։ Նրանք համաձայնում են եւ ինչ... պահանջում են գոնէ մի մի ֆրանկ մինչեւ լեռնալանջը մեր խեղճ ու վատոյժ ձիերի պոչից կախված լինելու համար։ Սա արդէն չափազանց է, մեր զայրոյթը գագաթնակէտին է հասնում, եւ վրդովմունքով թողնում ենք հեռանում, անարգելով այդ աստիճան բիրտ եւ աներես խաբեբայութիւնը։ Խեղճ ձիեր, նրանք քայլում են այժմ աւելի հեշտութեամբ եւ հնար ունեն իրանց պոչերով պաշտպանվել բազմաթիւ մոծակներից։

Ահա լեռան այն մասը, որտեղից զառիվայրը դառնում է համարեա ուղղաձիգ։ Թողնում ենք ձիերն այստեղ ստորոտում, մի մի երկայն լեռնային ձեռնափայտ ենք վերցնում եւ սկսում վեր ելնել։ Արահետ չը կայ եւ ոչ էլ կեռմաններ. քայլում ենք հոսանուտ աւազի մէջ, բարձրանում ենք ծայրահեղ դժուարութեամբ, ամեն երկու քայլից յետոյ մի քայլ յետ ենք ընկնում, երբեմն ծնկների վրա գալիս թանձր աւազի մէջ, որի մէջ թաղված են մեր սրունքները եւ այսպէս անվերջ։ Լեռան վրա՝ այստեղ, այնտեղ, մի քարի վրա, մի թմբի ծայրին երեւում են իտալացիներ. նրանք մէկ-մէկ, երկ-երկու նստած, կամ ծոյլ ծոյլ պառկած, ծխում են անընդհատ։ Ճանապարհորդներին տեսնելով՝ նրանցից մի քանի հոգի շտապով ցած են սողում աւազի վրայով, հասնում են մեզ եւ առաջարկում են պարաններ, որոնցից մենք պիտի կախվենք, իսկ տէրերը մեզ պիտի քաշեն ու այսպէս բարձրանանք։ Ծանր ու անախորժ մի առաջարկութիւն թէ մեզ համար եւ թէ իրանց. աւելի լաւ է սողալով բարձրանալ, քան թէ օգտվել այդպիսի ծառայութիւնից։ Հրաժարվում ենք եւ շարունակում դժոխային վերելքը մերթ ընկնելով, մերթ բարձրանալով թանձր ու հոսող աւազի մէջ։

Երբեմն երբեմն լսվում է ահագին որոտ, որից ամբողջ լեռը թնդում է եւ նրա հետ միասին մեր գլխի վերեւը ծխի ոլորտը բարձրանում է հա բարձրանում։ Քանի վեր ենք ելնում, այնքան աւելի են տաքանում քարերն ու աւազը մեր ոտների տակ։ Ճեղքուածքներ կան, որտեղից տաք գոլորշի է փչում, ձեռք մօտեցնել չէ լինում։ Կատարին մօտիկ գոլորշի շնչող այդ բացուածքներն այնքան շատանում են, որ լեռը հազար բերանով մի հրէշի նման կարծես նստած հեւում է։

Մի ժամից աւելի է, որ քայլում ենք։ Հասնում ենք վերջապէս այնտեղ, որից բարձր, դէպի կրատերը գնալ չէ կարելի առանց պետութեան կարգած եւ տեղին ծանօթ առաջնորդների, որոնք, թւով մօտ քառասուն, կատարի շուրջը շղթայ են կազմել։ Նրանց ծառայութիւնից օգտվելու համար պէտք է վճարել մարդագլուխ չորս ֆրանկ։ Կատարում ենք եւ այդ պահանջը։ Այժմ մեր առջեւն է իսկական կատարը, ծծումբով պատած եւ գոլորշի շնչող մի հսկայական կոնուս, որ կարծես արուեստական ձեւով է դրված լեռան մէջքին։ Այստեղ վերելքն աւելի եւս դժուար է, զառիվայրը համարեա ուղղաձիգ է պատի պէս։ Մեր վարձած առաջնորդները մնում են ներքեւ, իսկ մեզ ընկերանում է մի պաշտօնական առաջնորդ դէպի կատարը։ Մարդը հաւատացնում է, թէ լաւ օր ենք եկել, որովհետեւ հրաբուխը գործում է անսովոր ոյժով։ Քայլում ենք ծծմբի միջից, խոնաւ տաք հողի մէջ թաղված մինչեւ սրունքները։ Տաք գոլորշու ամպը մեր ոտների ներքեւ եւ մեր գլխի վերեւ այլանդակօրէն պըտոյտներ է անում, երբեմն մեզ իսպառ ծածկում, ծծմբահոտով մեր քթերը լցնելով, եւ երբեմն քամու շնչով ցրիւ է գալիս հեռանում։ Որոտմունքն այստեղ դառնում է խլացուցիչ, ասես հարիւրաւոր թնդանօթներ են արձակում մեզանից մօտիկ, մեր ոտների տակ լեռը դողում է ահագին դղրդիւնով, այդ ձայնը մեզ եւ վախեցնում է եւ գրաւում։ Մենք շտապում ենք։

Ահա եւ կրատերը։

(Կը շարունակուի)

այն պատճառով, որ անցեալ տարիներում մասնաժողովի անդամները ոչ թէ օրինական կարգով ընտրվում էին, այլ նշանակվում էին մի քանի հարուստներ...

Ընտրված մասնաժողովի անդամները, քաղաքի բոլոր խանութներն ու բնակարանները ցուցակագրելով, վճար նշանակեցին, աչքից չը հեռացնելով չքաւորութիւնների տէրերի նիւթական վիճակը։ Բացի դրանից փողոցներն էլ երեք կարգի բաժանվեցին, այնպէս որ առաջին կարգի փողոցներում բնակվողը փողոցի մաքրութեան համար պէտք է վճարէ մի ամսէնին 6 կոպէկ, երկրորդում բնակվողը՝ 4 կոպէկ, երրորդում բնակվողը՝ 3 կոպէկ։ Մասնաժողովը՝ հասարակութեան վրա մի նոր ծախս չաւելացնելու համար՝ գումարի հաւաքման ծանրութիւնը իր վրա առաւ եւ ամեն շաբաթ հերթով ման էր գալիս շուկայում ու ստացված գումարների համար տպագրված կտրոններ տալիս վճարողներին։ Պէտք է ասել, որ հասարակութիւնը, բացառութեամբ մի քանիսի, որոնք թէկուզ մի ամբողջ ազգի փրկութեան համար 2 կոպէկ խնդրես, դարձեալ պէտք է դժուարանան ու աղմուկ բարձրացնեն—յօժարութեամբ վճարում է իր պարտքը։ Այնպէս որ ամեն բան բարեխղճօրէն է կատարվել ու գործը կարգին առաջ է գնում, միայն կապալառուն է, որ օգտվելով մասնաժողովի անդամների բարեսրտութիւնից, լաւ չէ կատարում իր պարտաւորութիւնը։ Չը նայելով որ երկու ամիս կը լինի, ինչ սկսվել է մաքրութեան գործը, բայց դեռ կան փողոցներ, որոնց համար հասարակութիւնը վճարում է, բայց դեռ մի անգամ չեն մաքրվել ու շատ տներում էլ այդքան ժամանակամիջոցում աղբը սահմանված արկղներում կուտակված մնում է։ Բացի դրանից «Զոր ափ» կոչվող թաղը, որտեղ գաղթականներ են բնակվում, մի կատարեալ աղբանոց է դառել մի քանի տարիներից ի վեր։ Եթէ մաքրութեան բուն նպատակը առողջապահութիւնն է, մինչեւ յիշեալ թաղը չը մաքրվի, ուրիշ ոչ մի միջոց նպատակին չէ կարող ծառայել, որովհետեւ այդ թաղից ապականվում է ամբողջ օդը։ Պարտազանց կապալառուին իր պարտքը լաւ կատարել տալու համար ցանկալի էր, որ մասնաժողովի անդամները գործի հսկողութիւնը հերթական դարձնէին։

Ինչպէս ասացինք, յիշեալ թւից Կաղզվանը քաղաք կոչվելով՝ դեռ մինչեւ օրս նրան պակասում էր հասարակութեան համար կենսական նշանակութիւն ունեցող երկու հիմնարկութիւն, մէկը քաղաքային ուսումնարան ունենալն էր, որ բացվեց ներկայ ուսումնական թւի սկզբում, իսկ միւսը հաշտարար դատարանի բաժանմունք բացվելու կարիքն է, որի մասին շատ վաղուց հարց է բարձրացել, բայց մինչեւ օրս չէ վճռվել եւ մեր օրէնքից բոլորովին անտեղեակ ժողովուրդը դարձեալ մնում է թրքական օրէնքի, «մէջլիսի» վճիռներին ենթակայ, մէջլիսի, որի անդամները ընտրվում են ոչ միայն անուս՝ այլ եւ բոլորովին անգրագէտ մարդկանցից, եւ եթէ մեր գաւառապետները իրանց նախագահական ամբողջ ուժով ու լարված ուշադրութեամբ հսկելու չը լինեն գործերին, այն ժամանակ ով գիտէ, թէ ինչ տեսակ վճիռների կենթարկվի մեր խեղճ ժողովուրդը։

Մ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, նոյեմբերի 10-ին

Ստիպված ենք պ. Ն. Աբրահամեանի գրութեանը պատասխանելու անախորժութիւնը կրելու։ Մեր երկու նամակներում («Մշակ» №№ 201 եւ 207) ուղղակի յայտնել ենք, որ մեր հաղորդած նուէրի մասին լսել ենք պ. Ն. Աբրահամեանից, այժմ երրորդ անգամ ենք կրկնում նոյնը—ուրեմն նրան ամենից լաւ յայտնի են նուիրողի եւ ստացողի անունները, նրան մնում էր կամ հերքել կամ հաստատել մեր ասածները։

Եթէ կան անձինք, որոնք վիրաւորված կամ արատաւորված են զգում իրանց մեր գրութիւններից, կարծում ենք, որ կարօտ չեն պ. Ն. Աբրահամեանի պաշտպանութեան, եւ եթէ այդպիսիները ցանկանում են մեզանից բաւարարութիւն ստանալ՝ առաջարկում ենք «Մշակի» էջերը ազատելու եւ ընթերցողների համբերութիւնը ի չարը գործ չը դնելու համար—դիմել միջնորդ դատաստանի կամ հէնց պետական դատարանի։ Այսպիսով կը վերջանայ կոմեդիան։

Անյուշ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոյեմբերի 16-ին, առաւօտեան 11 ժամին, իր բնակարանում, Վելիկօկնեաժեսկայա փողոցի վրա, Թամամշեանի տանը, թոկով խեղդված գտնվեց ինժեներ Տուչօվսկու այրին—Ցեցիլիա Տուչօվսկայա։ Հանգուցեալի քրոջ ասելով՝ նրա բնակարանից գողացված են 4,000 րուբլու արժողութեան ոսկեայ իրեր եւ ադամանդներ։ Տուչօվսկայեայի սպանութեան մէջ մեղադրվում է նրա նախկին ծառան, որ այժմ ձերբակալված է եւ բանտարկված Մետեխի ամրոցում։

—

Երկաթուղային գլխաւոր վարչութեան մէջ ներկայումս եռանդով աշխատում են երկաթուղային ստորին ծառայողների նիւթական դրութեան բարւոքման հարցի վրա։ Ի նկատի կայ կանոնաւորել բանուորական օրը, աւելացնել երկաթուղու հեռագրական ծառայողների եւ կայարանական գործակալների ռոճիկը։ Բացի սրանից, խոշոր կենտրոններից հեռու եւ մեկուսացած կայարանների ծառայողների մտաւոր պահանջներին բաւարարութիւն տալու համար՝ մտադրութիւն կայ հիմնել չարժական կամ այսպէս կոչված «թռուցիկ» գրադարաններ։

—

Մենք արդէն հաղորդել էինք, որ Պետերբուրգի կառավարչական շրջաններում միտք է ծագել կազմելու համասլաւօնական ցուցահանդէս։ Պետերբուրգի լրագիրներն այժմ հաղորդում են, որ ֆինանսների մինիստրի օգնական Կօվալեվսկու նախագահութեամբ մօտ օրերումս տեղի ունեցաւ համասլաւօնական ցուցահանդէսը կազմակերպող կօմիտէտի նիստը, որի ժամանակ գլխաւոր կօմիսարը հաղորդեց, թէ հրաւիրագրեր մասնակցելու ցուցահանդէսին ուղարկված են սլաւօնական բոլոր ազգութիւններին եւ թէ չեխերն ու արտասահմանեան լեհերը չափազանց համակրութեամբ վերաբերվեցին դէպի ցուցահանդէսը։ Ցուցահանդէսի բուլգարական կօմիտէտը, ի միջի այլոց, մտադրութիւն ունի ի ցոյց դնել հազուագիւտ իրեր ու գործուածքներ, որոնք ժողոված են Սօֆիայի թանգարանի համար։

—

Մտադրութիւն կայ առաջիկայ 1903 թւականի սկզբում կազմակերպել ձկնորսական եւ ձկնարդիւնաբերական համառուսական ժողով։ Ի միջի այլոց, այդ համաժողովում պէտք է քննվեն արհեստական կերպով ձկներ բազմացնելու եղանակներին վերաբերեալ հարցերը, ինչպէս նաեւ ձկնարդիւնաբերական ստորնակարգ մի քանի ուսումնարաններ հիմնելու հարցը։

—

«Кавказъ» լրագրին հեռագրում են Պետերբուրգից, թէ պաշտօնապէս հրատարակված է, որ թոյլ է տրվում պարսկական դրամը ազատօրէն ներմուծել ռուսաց երկրի սահմանները, ինչպէս նաեւ տրանզիտով տեղափոխել կանաչ թէյի տեսակները Նօվօրօսսիյսկի, Պետրօվսկի, Կրասնօվօդսկի, Ասխաբադի, Բուխարայի, Կօկանդի եւ Սամարղանդի մաքսատների միջոցով։

—

Նոյն լրագրին հեռագրում են Պետերբուրգից, որ այնտեղ նոյեմբերի 17-ին վախճանվել է կովկասեան ցենզուրային կօմիտէտի նախկին նախագահ եւ ապա կովկասեան կառավարչապետի խորհրդի անդամ գաղտնի խորհրդական Եակիմօվ։

—

Երկրագործութեան մինիստրութեան գիւղական անտեսութեան բաժանմունքը, որ ստանում է հաղորդագրութիւններ աւելի քան 8000 թղթակիցներից, նորերումս կազմել է մանրամասն հաշիւ, թէ ինչ քանակութեամբ բերք է ստացվել եւրոպական Ռուսաստանի գլխաւոր հացաբոյսերի հունձից։ Դուրս է գալիս, որ այս տարի հաւաքված է կորեկ—1,346,657 պուդ, աշնանացանի ցորեն—342,239,000 պ., գարնանացանի ցորեն—466,484,000 պուդ, վարսակ—776,349,000 պուդ եւ գարի—396,499,000 պուդ։ Այս թւերը ցոյց են տալիս, որ թէ գարնանացանի եւ թէ աշնանացանի հունձը եւրոպական Ռուսաստանում այս տարի միջակից բարձր է։ Մանաւորապէս լաւ եւ մինչեւ անգամ շատ լաւ բերք է ստացված հարաւ-արեւմտեան, կենտրոնական, Մալօրօսսիական նահանգներում եւ Նօվօրօսսիայի նահանգներից մի քանիսում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպական լրագրներից քաղելով երէկ հաղորդեցինք, որ Սսի կաթողիկոսական ընտրութիւնը արդէն կատարված է։ Որքան էլ ընտելացած ենք այն մտքին, որ այժմ Թիւրքիայում կատարվող ոչ մի երեւոյթ մեզ զարմանալի եւ տարօրինակ չը պէտք է երեւի, բայց, խոստովանում ենք, որ մենք դարձեալ հեռու էինք սպասելու, թէ Սսի կաթողիկոս կընտրվի Կեսարիայի առաջնորդ Տրդատ եպիսկոպոս Պալեանը, մանաւանդ որ նրա թեկնածութեան լուրը այդպիսի մի բարձր կոչման համար մենք լսում ենք միայն նրա ընտրութեան հետ միասին։

Ով է Սսի կաթողիկոսը, ինչ յատկութիւններով եւ բարեմասնութիւններով օժտված է այն անձը, որին յանձնվում է Կիլիկիայի կաթողիկոսի ծանր եւ պատասխանատու պաշտօնը։ Մենք չը գիտենք, ի հարկէ, ընտրութեան մանրամասնութիւնները. գուցէ մի քանի ժամանակից յետոյ մենք լսենք, որ նորընտիր կաթողիկոսն եւս Գէորգ եպիսկոպոս Երիցեանի պէս հրապարակ կը հանէ հրաժարականի խնդիր եւ Օրմանեան պատրիարքը նորից բանակցութիւններ կըսկսէ Բ. Դրան հետ։ Մեզ կարող են, ի հարկէ, առարկել, որ Տրդատ եպիսկոպոս գրականագէտ—հնագէտի համբաւ եւս վայելում է, բայց, անշուշտ, նրա այդ բարեմասնութիւնը չէ պատճառ, որ նա արժանացել է այդպիսի մեծ պատւի. Թիւրքիայի հայ հոգեւորականութեան մէջ նրանից աւելի համբաւաւորները կան, իբրեւ գրականագէտներ, եւ սակայն նրանք չընտրվեցին կաթողիկոս։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վերջին տեղեկութիւնները, որոնք ստացված են Սօֆիայում Մակեդօնիայից, հետեւեալ կերպով են նկարագրում իրերի դրութիւնը այդ երկրում։ Պիրինի եւ Սերբինովի շրջաններում գտնվող գիւղերի ամբողջ ազգաբնակութիւնը ապստամբվել է։ Տղամարդկանց հետ միասին կռուի են դուրս եկել նաեւ կանայք։ Այն բոլոր անձինք, որոնք ընդունակ են զէնք կրելու, եռանդով մասնակցում են կռիւներին։ Երիտասարդ կանայք, տղամարդկանց հետ համահաւասար կռւելիս, ցոյց են տալիս զարմանալի դիմացկոտութիւն, սառնարտութիւն եւ անվեհերութիւն։ Շատերը նրանցից լաւ հրացանաձիգներ դուրս եկան։ Մնացած կանայք, որոնք անմիջական մասնակցութիւն չունեն կռիւների մէջ, տաք կերակուր են պատրաստում կռւողների համար եւ խնամում են վիրաւորվածներին։ Այն գիւղերից, որոնք գտնվում են բուլգարական սահմանի մօտ, տղամարդիկ ուղարկեցին Բուլգարիա իրանց կանանց, աղջիկներին, քոյրերին, մայրերին ու երեխաներին, եւ իրանք, մտնելով ապստամբների շարքերը, սկսեցին յամառ կռիւ մղել թիւրքերի դէմ։ Ոչ մի ապստամբական զօրաբաժնի մէջ նկատելի չէ տրտունջ կամ վհատութիւն. բոլոր ապստամբները զուարթ են հոգով եւ ոգեւորված իրանց հայրենիքի ազատութեան մեծ գաղափարով։ Սերբինովօ գիւղի բնակիչները զարմանալի քաջութիւն ցոյց տուին վերջերեայ անընդհատ կռուի մէջ թիւրքերի դէմ։ Այս վերջերեայ կատաղի պայքարի մէջ թիւրքերը թողին կռուի դաշտում մի քանի հարիւր սպանվածների դիակներ եւ բազմաթիւ ծանր վիրաւորված զինուորներ։—Կօստենդիլից հեռագրում են Սօֆիայի լրագիրներին նոյեմբերի 5-ից, թէ ներկայ րոպէին տաք կռիւ է տեղի ունենում Սելիշչէ եւ Լագօդաշ գիւղերի շրջականերում։ Հրացանաձգութեան թնդիւնները պարզ լսելի են բուլգարական սահմանագծի վրա։

—Շօտլանդական համալսարանը ընտրեց ամերիկացի յայտնի միլլիօնատէր Կարնէջիին իր պատուաւոր ռեկտոր եւ անցեալ չորեքշաբթի օրը տեղի ունեցաւ նրա պաշտօնական մուտքը այդ պաշտօնի մէջ։ Այս առիթով Կարնէջի մի ճառ արտասանեց, որ գրաւել է ընդհանուր ուշադրութիւնը։ Կարնէջի յայտնեց, թէ Ամերիկան հետզհետէ աւելի եւ աւելի յաղթահարում է Անգլիային առեւտրական-արդիւնագործական ասպարէզում, եւ բացի սրանից մի քանի ճիւղերում յաղթում է Անգլիային եւ Գերմանիային։ Անգլիացիներին անհրաժեշտ է աւելի քիչ խմել, աւելի քիչ ծխել, աւելի քիչ ժամանակ եւ ուշադրութիւն նուիրել սպորտին եւ աւելի հոգ տանել արդիւնագործութեան զարգացման վրա։ Բայց Անգլիային չէ միայն սպառնում Ամերիկայի մրցութիւնը. նա սպառնում է ամբողջ Եւրոպային։ Եթէ համեմատելու լինենք Եւրոպան, որ ներկայացնում է մի սպառազինված բանակ եւ միմեանց վրա անվստահ, միմեանցից մաքսային պատնէշներով բաժանված պետութիւնների մի ամբողջ շարք,—եթէ համեմատելու լինենք նրան Միացեալ-Նահանգների հետ, որ ներկայացնում է միլիտարիզմից եւ զինուորական ծանր պարտաւորութիւնից ազատ՝ 55 նահանգ—պետութիւնների միութիւն, դժուար չի լինի համոզվել, որ Եւրոպան անկարող է մրցել Ամերիկայի հետ, որը ոչ միայն ազատ է ապարդիւն ծախսերից, այլ նաեւ ունի իր ներքին ընդարձակ վաճառանոցը իր արտադրութիւնները սպառելու համար։ Որպէս զի կարելի լինի աջողութեամբ մրցել Ամերիկայի դէմ, եւրոպական պետութիւնները պէտք է կազմեն քաղաքական եւ արդիւնաբերական մի միութիւն—մի տեսակ եւրոպական Միացեալ-Նահանգներ։ Միմիայն այս միջոցով նրանք կարող են թօթափել իրանց վրայից միլիտարիզմի եւ մաքսային պատերազմի լուծը, որ արգելք է հանդիսանում արդիւնագործութեան զարգացման։ Ճառախօսը առաջարկում էր Վիլհէլմ կայսրին իր վրա առնել այդ գործի նախաձեռնութիւնը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

17 նոյեմբերի

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Գեներալ Ուրիբէի հետ միասին 1,500 մարդիկ անձնատուր եղան կօլումբիական կառավարութեան Րիօ-Ֆրիօի մօտ։ Երկու կողմերից եւս կորուստները ծանր են։

ՍՕՖԻԱ։ Անկօվ ամուր դիրք ունի բռնած Վարդարայի այն կողմը։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ։ Կազմված է մասնաժողով կայսր Ալէքսանդր III-ի արձանը դնելու համար Ֆրէդէնսբորգեան պալատի պարկում։

ՄՕՍԿՎԱ։ Մօսկվայի ցորենային բորսայի ընդհանուր ժողովը ֆինանսների մինիստրի եւ մինիստրի օգնական Կօվալէվսկու անունով թոշակներ հիմնեց։

ԼՕՆԴՕՆ։ Նոյեմբերի 15-ին Աւիրում, Շոտլանդիայում, Բանէրման գոհունակութիւն յայտնեց, որ հարաւային Աֆրիկայի կարգաւորումը կատարելապէս համապատասխանում է ազատամիտների ցանկութեան։ Կիտչեների ջանքերը, ըստ երեւոյթին, ապահովում են Անգլիայի գերիշխանութիւնը։ Հռետորը ողջունում է Չէմբէրլէնի ճանապարհորդութիւնը, որին առիթ է ներկայանում ցոյց տալու, որ Անգլիական ազգին նախասահմանված է կառավարել ազգերը։

ԽԱԼՏԱ։ Ժամանեց թիւրքաց արտակարգ դեսպանութիւնը Թուրխան-փաշայի առաջնորդութեամբ։

ԼՕՆԴՕՆ։ «National Revue», տպելով յօդուած անգլիական արտաքին քաղաքականութեան վերաբերմամբ, յիշեցնում է այն դիրքը, որ բռնել էին գերմանական կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը Տրանսվաալեան պատերազմի ժամանակ, որը ապացոյց էր Գերմանիայի տածած ատելութեան դէպի Անգլիան։ Յօդուածը հակադրում է դրան Ռուսաստանի ուղղամիտ քաղաքականութիւնը։ Ուշադրութիւն է դարձնում Պարսից ծոցի վրա։ Անգլիացիները զգուշացվում են բաղդադեան երկաթուղին պաշտպանելուց, որովհետեւ նախամեծար է ընդհանուր համաձայնութիւնը Ռուսաստանի հետ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութիւնը առաջարկեց երկաթուղիներին էլէկտրական լուսաւորութիւն մտցնել մարդատար վագօններում։

18 նոյեմբերի

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՎ։ «Приднѣпровскій Край» հաղորդում է, որ Եկատերինօսլավի նահանգական դատարանում քննվում էր Պէրէսադի գիւղացու գործը, որը մեղադրվում էր 1525 եւ 1529 յօդուածներով։ Մեղադրական ճառից յետոյ Պէրէսադա, որը 5 տարով բերդարգելութեան դատապարտվեց, դանակով կտրեց իր վիզը։ Բժիշկները օգնութիւն հասցրին։ Նրա կեանքը վտանգի մէջ է։

ՌԻՕ-ԴԸ-ԺԱՆԷՅՐՕ։ Բրազիլիական եւ բոլիվիական զօրքերի միջեւ տեղի ունեցան կռիւներ։ Ընդհարման պատճառն այն է, որ Բրազիլիան չէ համաձայնվում ընդունել կօնցեսիան Ակրայում, որ Բօլիվիան տուել է ամէրիկական սինդիկատին։ Բրազիլիան վախենում է, որ Ակրայի զիջումը կարող է պատրուակ ծառայել Նահանգներին հսկողութիւն հաստատելու փայտի խէժի առեւտրի վրա եւ իր տիրապետութիւնը տարածելու Ամազօնկայի վրա։

ՍԱՐԱՏՕՎ։ Յայտարարված է Դ. Վ. Զէյֆէրտի ֆիրմայի սնանկութիւնը։ Ակտիվը գերազանցում է պարտքին 100,000 րուբլով։ Պարտատէրերը միջնորդում են վարչութիւն հաստատելու մասին։

ԼՕՆԴՕՆ։ Պիտսբուրգից հաղորդած տեղեկութիւնների համեմատ, կազմակերպվում է ածխային սինդիկատ 24,000,000 ֆունտ ստերլինգ դրամագլխով։

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ։ Նոյեմբերի 17-ին, վիւրտէմբերգեան թագուհի Օլգա Նիկօլաեւնայի մահվան օրվայ տասնամեակի առիթով, հին ամրոցի դամբարանում հոգեհանգստեան ժամասացութիւն կատարվեց եւ օրհնվեցին դքսուհի Վէրա Կօնստանտինօվնայի պատուիրված Կարլ թագաւորի, թագուհի Օլգա Նիկօլաեւնայի եւ դուքս Եւգէնիի մահարձանները։

ՊՕՐՏՕՐԻԿՕ։ Կղզու աս մասերում տեղի ունեցան քաղաքական անկարգութիւններ։ Եր-

կուսը սպանված են եւ 15 ծանր վիրաւորված են։

ՊՈՐՏ-ՕՖ-ՍՊԷՆ։ Ֆրանսիական Դէսարէ կղզիների հրամանատարը հարկադրեց Կաստրո նախագահի ներկայացուցչին գալ կղզիները եւ վկաների ներկայութեամբ նախագահի անունից ներողութիւն խնդրել՝ ֆրանսիական հիւպատոսական գործակալի պաշտօն ունեցող ֆրանսիական հեռագրական ընկերութեան դիրեկտորի ապօրէն կալանաւորութեան համար։

ՍԻՄԼԱ։ Մի քանի մազարաջիներ առաջարկում են կառավարութեան՝ տալ ուղտերի վրա հեծնողներ զինւորական ծառայութեան համար Սոմալի երկրում։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Չինական դեսպանը աշխատում է համոզել պետութիւններին Հաագայի միջնորդ դատարանի քննութեանը յանձնել այն հարցը, թէ արդեօք ոսկու կամ արծաթէ վալիւտայով պէտք է վճարվի պատերազմական վարձատրութիւնը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Բ. Դրան մէջ յայտնում են. որ անգլօ-թիւրքական ընդհարումը՝ Եմէնի եւ Ադէնի այն կողմը գտնվող հողերի սահմանները կանօնաւորելու պատճառով կատարելապէս կը կարգադրվի շուտով։

ԼԷՆԿՕՐԱՆ։ Լէնքօրանից ճանապարհ ընկան երկրագործութեան մինիստրութեան պաշտօնեաները. որոնք ուղարկված են անտղելու մըշակութեան համար հողաբաժինները Կասպիի արեւմտեան ծովափի վրա։

ԽԱԼՏԻԱ։ Ներկայացան Թագաւոր Կայսրին ներքին գործերի մինիստրը եւ Կ. Պօլսի դեսպանը։

Թիւրքաց արտակարգ դեսպանը այցելութիւն գործեց արտաքին գործերի մինիստրին, իսկ յետոյ այցելեց Զինօվիէվին։

ՍՕՖԻԱ։ Իշխան Ֆէրդինանդ գերմանական կայսրից հեռագիր ստացաւ, որի մէջ շնորհակալութիւն է յայտնվում այն ընդունելութեան համար, որ Վարնայում ցոյց տրվեց գերմանական արեւելեան գծի շոգենաւին։

ԿԱՍՍԷԼ։ Դանիական թագաժառանգը ժամանեց երեկոյեան եւ այցելեց հուսարների իր գունդը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Կրանբօրն հաղորդեց համայնքների ժողովում, որ գնդապետ Սվայն ժամանեց Բերբէր, թողնելով գնդապետ Կօբբին Բօգօտլում։ Տեղական բերդապահ զօրքը բաւարար դրութեան մէջ է գտնվում։

ՊԱՐԻԶ։ Սենատը, 163 ձայների մեծամասնութեամբ 90-ի դէմ, հաւանութիւն տուեց կառավարութեան յայտարարութիւններին միաբանական դպրոցների փակման մասին։

Դէլկասէին գրած նամակում Դէլօնկլ խիստ կերպով քննադատում է Սիամի հետ համաձայնութիւնը։ Նա հարցապնդում կանէ պատգամաւորների ժողովում։

ԲՕՑԷՆ։ Զալցբէրգեան հովտում զգացվում էին երկու հարուածներ ստորերկրեայ խուլ ձայնով։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իշխանութեան թոյլտւութեամբ բացված է այս Հոկտեմբերի 3-ին

ՆՈՐ ՏԱՍՆԵՒՉՈՐՍԵՐՈՐԴ

Դ Ե Ղ Ա Տ Ո Ւ Ն

Պրովիզոր Նիկոլայ Իվանովիչ ԲԱՋԻԵՐՕՎԻ Պէսկովսկայա փողոցի վրա, № 26 տանը։

6—10

ՊՕՂՈՍ ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՆ

յայտնում է խմբի անդամներին, որ ՓՈՐՁԵՐԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ ԵՆ մի եւ նոյն դահլիճում (Вознесенская ул., д. № 8) եւ լինում են երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը, ժամը 7-ից մինչեւ 9-ը, իսկ կիրակի օրը՝ ժամը 5-ից մինչեւ 7-ը։ Խնդրվում է լինել ճշդապահ։

Մ տ ա դ ր ո ւ թ ի ւ ն կ ա յ հ ա մ ե ր գ ը ն շ ա ն ա կ ե լ կ ի ր ա կ ի, ն ո յ ե մ բ ե ր ի 3-ին։

3—

ՍԵՒ ԾՈՎԻ ԱՓԻՆ ԳՏՆՎՈՂ ԳԻՒՂԻ ՀԱՄԱՐ
ու ս ու ց ի չ վ ա ր ձ վ ա ծ է

1—3

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

ՕՐ. Ս. ՇԷՐՄԱԶԱՆԵԱՆ

Շարունակում է հիւանդների ընդունելութիւնը։
Առաւօտեան ժամը 9—2
Երեկոյեան ժամը 5—7

(Ս. Կ.) 15—105

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Տէլէֆօն № 617

Այսօր, շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին, Խարկովի ռուսաց օպերային արտիստները կը ներկայացնեն

դերասան Ա. Պ. ԲՕՆԱՉԻՉԻ բ է ն է ֆ ի ս ի ն,

ՊԻԿՕՎԱՅԱ ԴԱՄԱ

Օպերա 3 գործ. եւ 7 պատկ. երաժշտութիւն Չայկօվսկու

Գէրմանի դերը կը կատարէ Ա. Պ. Բօնաչիչ։ Մ ա ս ն ա կ ց ո ւ մ են՝ տ. տ. Զօրինա, Արցիբաշեվա, Կարամզինա-Ժուկօվսկայա, Դօբրժանսկայա, Սկօրուպսկայա, Գրինչենկ պ.պ. Բօնաչիչ, Գրադօվ, Սերգէեվ, Կազիմիրօ, Պետրօֆ, Խարիդօն, Սվօբօդին եւ այլն։

Կապելմէյստր՝ Լ. Պ. Շտէյնբերգ

Սկիզբը երեկոյեան ժամի 8-ին։

Կասսան բաց է ամեն օր, առաւօտեան ժամի 10-ից մինչեւ 3-ը եւ երեկոյեան 6-ից մինչեւ ներկայացման վերջը։

1—1 Գլխաւոր ռէժիսոր Ի. Փիթօեվ

Թիֆլիսի Ժողովարան

Ուրբաթ, հոկտեմբերի 25-ին, նշանակված է արտակարգ ընդհանուր ժողով վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրելու համար։

1—3

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Կիրակի, ներկայ հոկտեմբերի 20-ին, ժամը 12-ին, Տափի-Թաղի ս. Գէորգ եկեղեցու գաւթում (Դվօրցօվայա փողոցի վրա) սակարկութեամբ ծախվելու են նոյն եկեղեցուն պատկանեալ իրեր, այն է՝ գործածութեան մէջ եղած հին գորգեր, ջահեր, զանգակներ եւ եկեղեցիներին անհրաժեշտ այլ իրեղէններ։ Նաեւ տրըվելու է աճուրդով երկու կրպակ Դվօրցօվայա փողոցի վրա, ներկայ նոյեմբերի 1-ից։

4—5

Ց Ա Ն Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԳՆԵԼ ԴԱՏԱՐԿ ԳԵՏԻՆ

2000—2500 քառակուսի սաժէն։ Ունեցողները կարող են դիմել բժիշկ Ստեփանեանցին. Վօզնեսենսկայ փողոց, տուն Քափանակեանի № 6.

3—6

Շարունակվում է պատկերազարդ

„ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ“

IX-դ եւ X-դ գրքերի բաժանորդագրութիւնը։ Բաժանորդագինն է 3 ր.

IX գիրքը լոյս կը տեսնէ նոյեմբերին. Նախորդ գրքերը ծախվում են խմբագրատանը բաժանորդագրական գնով։

Դիմել՝ Ервандy Лалаянцъ, Тифлисъ, Саперная 5, կամ Семинарія Нерсисянъ. 3—5

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

ԲԺ. Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

«ԲԺՇԿԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐԻ» 7-դ գրքոյկը

„ՄԻ ԾԽԻՐ“

Գինն է 5 կ.

Մամուլի տակն է № 8, «ՆՈՐԱԾԻՆ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»

Դիմել՝ «Կենտրոնական» եւ «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցներին, նոյնպէս եւ հեղինակին (Тифлисъ, Д—ру Арцруни, Сергіевская ул., № 12). 2—10

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ա. Մ. Խան-Աղեան

Ընդունում է հիւանդներին 9—2 եւ 4—6 ժ. Երեւանեան հրապարակ, տուն Խարազեանի № 3։ (Կ. Ե. Հ.) 5—100

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐ

Ամենայաջող կերպով պատրաստուած է ազգային գործիչներու արեւտիպ (Eliotipie) խմբանկարն։ Տպուած է 65×82 հարիւրամետր մեծութեամբ, ընտիր եւ ստուար թուղթի վրա եւ պատկերի իսկական մեծութիւնն է 43×55 հարիւրամետր։ Արդարեւ հազուագիւտ եւ արժանաւոր զարդ մը կրնայ ըլլալ այս զուտ ազգային պատկերը ամեն հայու սենեկին։ Ամեն դասակարգի անձանց մատչելի ընելու համար, ոչինչ գին մը նշանակած ենք։ Կը ղրկուի յատուկ գլանով եւ ապահովագրուած։

Գինն է զուտ 3 ֆրանկ կամ 1 ր. 20 կ.

10 օրինակ մէկ անգամէն գնողներու 1 օրինակ նուէր կը ղրկուի։ Ով որ փափագի Ազգային գործիչներու եւ Հ. Ալիշանի պատկերները միասին ունենալ, պէտք է ղրկէ միայն 5 ֆրանկ։ Դիմել առ Mr. Simon Nahabed e C.ie, Cassetta Postale № 341, կամ Imprimerie Arménienne, Venise (Italie) 2—3

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

վաճառվում են հետեւեալ գրքերը

«Գեղունի» պատկերազարդ թերթի 1902 թ-ի բոլոր համարները—2 ր.
«Պատկերազարդ այբբենարան», կուբիկներով, հրատարակ. իշխ. Մ. Թումանեանի—1 ր. 50 կ.
«Պատկերազարդ այբբենարան» կարտօնների վրա տպած, նոյնի—1 ր.
«Վազի մշակութիւնը», Կ. Մէլիք-Շահնազարեանի, պատկերազարդ—1 ր.
«Նոր պետութեան վերաբերմունքը դէպի կրօնը», պրօֆէսոր Բերդնիկովի—25 կ.
«Հայոց նոր վկաները», հատոր Ա. եւ Բ. կազմեցին Մանանդեան եւ Աճառեան—1 ր.
«Ինչ է երջանկութիւնը», Լ. Տօլստոյի երկրորդ տպագրութիւն—5 կ.
«Հառաւման» (համառօտ կենսագրութիւն պատկերով) կազմեց Ե. Թ.—15 կ.
«Քիւրդ բէկ-դծեր հայ-քրդական կեանքից» Շուտի, տպած Պարիզ—20 կ.
«Դէպի վեր, դրամատ. պօէմա», Լ. Մանուէլեանի—10 կ.
«Տիգրանուհի», դրամա հինգ արար. Լ. Մանուէլեանի—50 կ.
«Խորտակուած կեանք», վէպ իրական կեանքից Լ. Մանուէլեանի—1 ր.
«Աղէքսանդր քահանան եւ իր քարոզները», թարգմ. Գ. ք. Մկրտումեան—25 կ.
«Թլուատ Դաւիթը», ժողովրդական վէպ, Ա. Արեղեանի—30 կ.
«Գաղթականի համառօտ կարծիքները», Տ.-Արեստ—50 կ.
«Հայրենի հողը», վէպ, թարգմ. Հ. Առաքելեան—60 կ.
«Դատաստանի օրը», Կօրօլէնկօյի, թարգմ. Մուշեղ վարդապետ—40 կ.
«Դասագիրք խոհարարութեան», կազմեց Թ. Ա.—40 կ.
«Դասագիրք խոհարարութեան», տիկին Վ. Ռօտինեանի—1 ր.

Շուտով լոյս կը տեսնէ «ՊՕՄՊԷՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ» գիրքը, բաղկացած մօտ 800 էրեսից։

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ «ГУТТЕНБЕРГЪ». Г. Галустяну, Лорисъ-Меликовская ул. № 11. 1—3

☞ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԼԱՒ ՄԻՋՈՑ ☜

Ռուսաստանի ամենայայտնի քաղաքներից մէկում, որտեղ օդը, ջուրը, բուսականութիւնը առողջարար են, բնակիչների մեծամասնութիւնը կրթված եւ գործի մէջ ազնիւ, քաղաքը ծովեզրեայ, յարաբերութիւնը երկրի ամեն մասի հետ, ունեմ երկու կանօնաւոր առեւտրական խանութ, կարգին հիմունքների վրա հաստատված, ապրանքի պահանջը շատ, օգուտը պարզ եւ ապահովացրած ընդ միշտ. գործը մեծ ապագայ է խոստանում, միմիայն հարկաւոր է մի այլ աջակցութիւն՝ գործը ընդարձակելու համար։ Երկու խանութներից մէկը կարող եմ ծախել կանխիկ փողով. կարող եմ ընդունել ընկեր, եթէ վճարէ գործ դրած կապիտալի կէսը, կամ որքան կը կարողանայ՝ այն չափով օգուտից իր մասը կը ստանայ։ Այս գործին մասնակցել ցանկացողը պէտք է ունենայ 5,000-ից մինչեւ 30,000 րուբլի։

Այս գործի մէջ չը կայ ռիսկ, ծախվող ապրանքը մեծ օգուտ տուող սեզոնային է. առեւտրի տեղը համարեա թէ մրցում չը կայ։ Մասնակցողը կարող է լինել եւ գերդաստանի հայր, որտեղ երեխաների կրթութեան մեծ յարմարութիւններ կան։ Պէտք է շտապել, յունվարը մօտ է. գրաւոր առաջարկութիւնը կընդունվի մինչեւ նոյեմբերի 15-ը. պատասխանը անմիջապէս, ուր մանրամասնօրէն կը բացատրվի ամենը։ Պէտք է գրել հասցէն, ինչ գործով է պարապած եւ որքան գումար ունի, ընտանիքով է, թէ ամուրի։ Դիմել այս հասցէով՝ Тифлись, „до востребованія“, Б. Оріенталисту. 1—4

Մամուլի տակից դուրս եկաւ եւ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ ծախվում է

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆԻ

„Մ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Լ Ե Զ Ո Ւ“

Երրորդ գիրք ընթերցանութեան հայոց լեզուի համար։ Տասներեքերորդ տպագրութիւն Փոփոխած եւ լրացրած։

Նոյն տեղը վաճառվում են նաեւ հետեւեալ գրքերը՝

ՄԱՆԱՆԴԵԱՆ Յ. եւ ԱՃԱՌԵԱՆ Հ., Հայոց նոր վկաները (ժողովրդական հրատարակութիւն), հատ. ա. գ. 50 կ. եւ հատ. բ. գ. 50 կ., Վաղարշապատ, 1902 թ.
ԸՍՏ Լ. ՏՕԼՍՏՕՅԻ, Ի՞նչ է երջանկութիւնը, բ. տիպ. Վաղարշապատ, 1902 թ. գ. 5 կ.
ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ Կ., Շարժի տարեգրութիւնն հայոց մէջ, Թիֆլիս, 1902 թ. գ. 20 կ.
ԿՈՐՕԼԷՆԿՕ, Դատաստանի օրը, թարգմ. Մուշէ վարդապետի, Թիֆլիս, 1902 թ. գ. 25 կ.
ՍՊԻՐԻ, Լեռան աղջիկը, փոխ. Մ. Ս. Թիֆլիս, 1902 թ. գ. 20 կ.
ԽՍԱՅԵԱՆ ՑԱՐ., Խորտակված սէր, վէպիկ, Թիֆլ. 1902 թ. գ. 30 կ.

Դիմել՝ въ Тифлисъ, въ Центрльную Книжную торговлю. 3—5

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍ, Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տուն Ա-բեսալոֆի, № 7. Հասցէ հեռագրերի համար՝ Тифлисъ, Грамокомпанія. Телеф. 69.

„ԳՐԱՄՈՖՕՆ“

Ամենակատարելագործված գրամոֆօնների մեծ ընտրութիւն։
Նշանաւոր եւ յայտնի ռուս, վրացի, հայ, թաթար, պարսիկ, թուրք, լեհ, ֆրանսիացի, անգլիացի, իտալացի, գերմանացի եւ այլ երգիչների պլաստինկաների ահագին ընտրութիւն։
Պլաստինկաների ընտրութեան ժամանակ խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել մեր գործարանական կնիքի վրա. «գրող հրեշտակ», առանց որի պլաստինկաները անպայման կեղծված են։
Ընկերութեան պահեստին կից կայ եւ առանձին արհեստանոց, որտեղ կարեւոր դէպքում գրամոֆօնները կարող են ուղղվել։
Գրամոֆօնների կանօնաւոր գործողութեան համար տրվում է երեք տարվայ ապահովագիր։
Ապրանքի տեղաւորումը եւ փաթաթումը կատարվում է խանութի հաշւով։
Ապպարատների ուղարկումը երկաթուղիների բոլոր կայարանները եւրոպական Ռուսաստանի սահմաններում (ամառը նաեւ դէպի ջրային ճանապարհների նաւահանգիստները) ընկերութիւնը կատարում է իր հաշւով։
Պօստով ուղարկումը ընկերութիւնը յանձն է առնում՝ վճարելով միայն ծախսի կէսը։
Կիրակի օրերը խանութը փակ է. միւս օրերը բաց է առաւօտեան $8^1/_2$ ժամից սկսած մինչեւ երեկոյեան 9 ժամը։
Պահանջեցէք պատկերազարդ կատալօգ։
Մեծ քանակութեամբ առնողներին ուղարկվում են նոր պրէյսկուրանտները ըստ պահանջման։ 6—10